

องค์พระปฐมเจดีย์

เมื่อ 'ด้านข้างเป็นด้านหน้า-ด้านหน้าเป็นด้านข้าง'

ก่อนไป
ในแดนธรรม

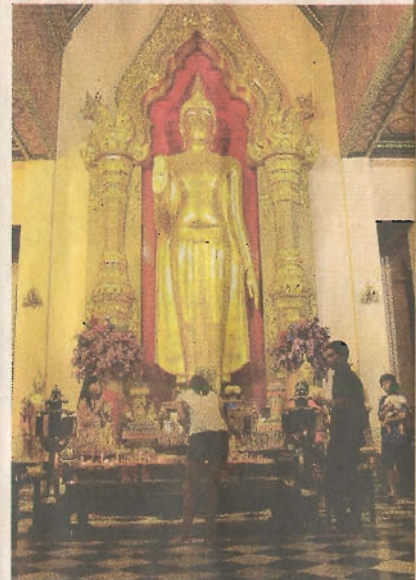
เรื่อง / ภาพ
ไตรเทพ ไกรงู

พระปฐมเจดีย์ เป็นเจดีย์องค์ใหญ่ จ.นครปฐม นับเป็นปูชนียสถานที่เก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งในไทย สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ทรงส่งสมณทูตมาเผยแผ่พระศาสนา นักปราชญ์ทางโบราณคดีเห็นพ้องกันว่า พระโสณเถระและพระอุตตรเถระ เป็นสมณทูตและมาตั้งหลักฐานประกาศหลักธรรมคำสอนที่นครปฐมเป็นครั้งแรกในพุทธศตวรรษที่ ๓ และได้สร้างพระเจดีย์ทรงบาตรคว่ำ แบบเจดีย์สาญจิในประเทศอินเดียไว้

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ขณะทรงพระผนวช ได้เสด็จทอดกัณฐกมานมัสการ ทรงเห็นเป็นเจดีย์ยอดปรารถนา สูง ๔๒ วา เมื่อทรงลาผนวช ได้เสวยราชสมบัติแล้ว ในราว พ.ศ.๒๓๙๖ ได้โปรดให้ก่อพระเจดีย์

องค์พระปฐมเจดีย์ในยามค่ำคืน

พระร่วงโรจนฤทธิ์

พระศาสนา นักปราชญ์ทางโบราณคดีเห็นพ้องกันว่า พระโสมเฑระและพระอุตรเฑระ เป็นสมณฑุตและมาตั้งหลักฐานประกาศหลักธรรมคำสอนที่นครปฐมเป็นครั้งแรกในพุทธศตวรรษที่ ๓ และได้สร้างพระเจดีย์ทรงบาตรคว่ำ แบบเจดีย์สาญจิในประเทศอินเดียไว้

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ขณะทรงพระผนวช ได้เสด็จธุดงค์มานมัสการ ทรงเห็นเป็นเจดีย์ยอดปรางค์สูง ๕๒ วา เมื่อทรงลาผนวช ได้เสวยราชสมบัติแล้ว ในราว พ.ศ.๒๓๙๖ ได้โปรดให้ก่อพระเจดีย์ใหม่ทอหุ้มองค์เดิมไว้ สูง ๑๒๐ เมตร กับ ๔๕ เซนติเมตร พร้อมสร้างวิหารคดและระเบียงโดยรอบ งานไม่ทันแล้วเสร็จก็เสด็จสวรรคต

ต่อมารัชกาลที่ ๕ โปรดให้ปฏิสังขรณ์จัดสร้างหอรบผนัง และประดับกระเบื้องจนสำเร็จ เมื่อถึงรัชกาลที่ ๖ ปฏิสังขรณ์พระวิหารหลวงเขียนภาพพระเจดีย์องค์เดิมและภาพต่างๆ ไว้ที่ผนัง รื้อมุงวิหารด้านทิศเหนือ สร้างใหม่เพื่อประดิษฐานพระร่วงโรจนฤทธิ์ศรีอินทราทิตย์ธรรโมภาส มหาชีราวุธราชบุณียบพิตร และ

องค์พระปฐมเจดีย์ในอดีต

องค์พระปฐมเจดีย์ในยามค่ำคืน

ผ้าห่มองค์พระ

รัชกาลที่ ๗ โปรดให้สร้างพระอุโบสถใหม่

พระศรีสุทิวังค์ หรือพระมหาสุทีย ปวิษขณญ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และ เลขานุการเจ้าคณะภาค ๑๔ บอกว่า ด้านหน้าขององค์พระปฐมเจดีย์นั้น ไม่ใช่ด้านที่ประดิษฐานพระร่วงโรจนฤทธิ์ ในปัจจุบัน หากเป็นด้านที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสี่หังค์ (จำลอง) ซึ่งเป็นด้านทิศตะวันออก (ถนนจากกรุงเทพฯ) โดยในสมัยรัชกาลที่ ๔ โปรดให้หล่อจำลองจากพระพุทธรูปสี่หังค์ ซึ่งประดิษฐานอยู่ภายในพระที่นั่งพุทธโธสวรรค์ ในพระราชวังบวรสถานมงคล แต่ขยายให้ใหญ่กว่าองค์เดิม แล้วโปรดให้อัญเชิญไปประดิษฐานไว้ที่หุ้มจะม้าน องค์พระปฐมเจดีย์ ด้านทิศตะวันออก ส่วนพระร่วงโรจนฤทธิ์ ประดิษฐานอยู่ทางทิศเหนือ

พระวิหารที่ประดิษฐานพระร่วงนั้น เดิมเรียกว่า วิหารพระประสูติ การกำหนดให้ด้านที่ประดิษฐานพระร่วงโรจนฤทธิ์ เป็นด้านหน้าจะเกิดขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า

พระร่วงโรจนฤทธิ์

พระอุตรเฑาะ

งานเทศกาลสมณัมการ องค์พระปฐมเจดีย์ จัดขึ้นเพื่อให้สาธุชนทั้งหลายได้น้อมรำลึกถึงพระคุณของพระอรหันต์ ซึ่งเป็นสมณฑุต ๕ รูป คือ พระโสมเฑระ พระอุตรเฑาะ พระเมฆนียเฑาะ พระภูริยเฑาะ พระมุณิยเฑาะ พร้อมด้วย สามเณร อุบาสก อุบาสิกา ร่วมคณะอีก ๑๑ คน นำเอาพระพุทธรูป ๓๐๐ มาประกาศและประดิษฐานยังดินแดนสุวรรณภูมิ ซึ่งก็คือ "นครปฐม" ในปัจจุบันนี้นั่นเอง

เจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ โปรดให้อัญเชิญพระพุทธรูปชำรุด จมอยู่ในพื้นวิหารวัดโบราณ ในเมืองศรีสังขาลย์ จ.สุโขทัย เหลืออยู่แต่พระเศียรพระหัตถ์ และพระบาท ลงมายังกรุงเทพฯ แล้วโปรดให้ปฏิสังขรณ์ขึ้นให้บริบูรณ์เต็มพระองค์ ตั้งการพระราชพิธีหล่อที่วัดพระเชตุพนฯ เมื่อ พ.ศ.๒๔๕๖ เสร็จแล้ว โปรดเกล้าฯให้อัญเชิญไปประดิษฐานไว้ในหุ้มพระวิหารทิศเหนือ ตรงบันไดใหญ่ ที่องค์พระปฐมเจดีย์ แล้วได้มีพระบรมราชโองการโปรดให้ถวายพระนามพระพุทธรูปนี้ว่า "พระร่วงโรจนฤทธิ์ ศรีอินทรา

ทิตย์ธรรโมภาส มหาชีราวุธราชบุณียบพิตร"

อย่างไรก็ตามในรัชกาลที่ ๔ ได้โปรดเกล้าฯให้อัญเชิญพระพุทธรูปมาประดิษฐานไว้ที่องค์พระปฐมเจดีย์หลายองค์ คือ ๑.พระประธานในพระอุโบสถ ๒.พระพุทธรูปนันทราช เป็นพระพุทธรูปปูนปั้น ปางสมาธิ หน้าตักกว้าง ๑.๕๐ เมตร ประดิษฐานเป็นพระประธานในพระวิหารด้านทิศตะวันออก หรือพระวิหารหลวง ๓.พระปางโปรดปัญญาวัคคีย์ เป็นพระพุทธรูปปูนปั้น นั่งขัดสมาธิ หน้าตักกว้าง ๑.๕๐ เมตร ปางประทานปฐมเทศนามีพระสาวก ๔ รูป นั่งล้อมอยู่ ประดิษฐานเป็นพระประธานในพระวิหารด้านทิศใต้ หรือพระวิหารปัญญาวัคคีย์ ๔.พระปางนาคปรก เป็นพระพุทธรูป

หลวงพ่อประธานพร

“พระพุทธรูปศิลา

ขาว” เป็นพระพุทธรูปปางประธาน
ปฐมเทศนา หรือปางประธานเอทิ
ภิกขุ มีทั้งหมด ๔ องค์ สร้างขึ้นใน
สมัยทวารวดี (ระหว่าง พ.ศ.๑๑๐๐-
๑๖๐๐ ชาวบ้านมักจะเรียกพระพุทธรูป
องค์นี้ว่า “หลวงพ่อประธานพร”

ประวัติจากบันทึกของพระ
ธรรมวโรดม (โชติ ธรรมปโชติก
เถระ) อดีตเจ้าอาวาสวัดพระปฐม
เจดีย์ราชวรมหาวิหาร กล่าวเอาไว้ว่า

“...ท่านพระปลัดทอง พระอธิการวัดกลาง
บางแก้ว (วัดคงคา) ได้มาเห็นวัดพระปฐม
เจดีย์ ราชวรมหาวิหาร ซึ่งเวลานั้นว่างจาก
เจ้าอาวาส กุฎีเสนาสนะชำรุดมาก ท่านจึง
พร้อมกันกับ “สามเณรบุญ” (ภายหลังได้
รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็น พระพุทธ
วิถีนายก ตำแหน่งพระราชคณะชั้นสามัญ
เจ้าอาวาสวัดบางแก้ว) ผู้เป็นศิษย์ได้มาช่วย
บอกบุญขอแรงพระเถระและชาวบ้าน ด.พระ
ปฐมเจดีย์ไปช่วยกันขนอิฐจากวัดทุ่งพระเมรุ
หรือวัดพระเมรุ ซึ่งขณะนั้นเป็นวัดร้าง

ปรากฏว่าพบเห็นจอมปลวกขนาดใหญ่
ตั้งอยู่ในบริเวณสถานที่นั้น โดยมีพระเกตุ
มาลาของพระพุทธรูปโผล่พ้นยอดจอมปลวก
ขึ้นมา คณะของท่านพระปลัดทองจึงได้ช่วย

พระพุทธรูปศิลาขาวแกะสลักขนาดใหญ่

กันทำลายจอมปลวกนั้นออกก็พบ พระพุทธรูป
ศิลาขาวขนาดใหญ่ องค์นี้ มีรอยต่อเป็น
ตอนๆ จึงถอดรอยตามรอยต่อนั้นออก แล้ว
นำมาประดิษฐานเป็นพระประธานในพระ
อุโบสถ วัดพระปฐมเจดีย์ ราชวรมหาวิหาร
เมื่อ พ.ศ.๒๔๐๔

ทั้งนี้ นายอนิต อยู่โพธิ์ อดีตอธิบดีกรม
ศิลปากร ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “พระพุทธรูป
ศิลาขาว สมัยทวารวดี” ว่าพระพุทธรูปศิลา
เนื้อหินขาว ๔ องค์ซึ่งเคยประดิษฐานอยู่ ณ
วัดทุ่งพระเมรุ หรือวัดพระเมรุ จ.นครปฐม
โดยพบ สดุดีโบราณ สมัยทวารวดีองค์ใหญ่
มีร่องรอยว่ามีขุพระจำ ๔ ทิศ และในแต่ละ
มุขทิศเคยมีพระพุทธรูปขนาดใหญ่หนึ่งห้อย
พระบาทประจำอยู่

ปูนปั้น นั้งขัดสมาธิ ประทับนั่งบนรัตนคุณา
๗ เศียร ประดิษฐานอยู่ในพระวิหารปัญญาจักรีย์

๕.พระพุทธรูปไสยาสน์ เป็นพระพุทธรูปปูน
ปั้น ปางพุทธไสยาสน์ขนาดใหญ่ ยาว ๑๗.๐๐

เมตร ประดิษฐานเป็นพระประธาน
ในพระวิหารด้านทิศตะวันตก หรือ
พระวิหารพระนอน ๖. พระพุทธรูป
ปริมพพาน เป็นพระพุทธรูปปูนปั้น
ปางเสด็จดับขันธปรินิพพาน ยาว
๓.๐๐ เมตร และมีพระสาวก ๓
รูป นั้งล้อมอยู่ ประดิษฐานไว้ใน
พระวิหารพระนอน และ ๗.พระ
ปางประสูติ เป็นพระปฏิมาปางพระ
กุมารทรงยืนบนดอกบัว หล่อด้วย
โลหะ สูง ๔๐ เซนติเมตร และมี

ปฏิมาสตรีสองคนคอยดูแลรับใช้ เป็นพระปฏิมา
เก่าแก่ ประดิษฐานอยู่ในพระวิหารทิศเหนือ หรือ
พระวิหารพระร่วง

สำหรับ “เทศกถาแลมัสการองค์พระปฐม
เจดีย์” หรือชวบทันเรียกว่า “กลางเดือนสิบ
สอง” และ “งานองค์พระ” เป็นงานที่จัดขึ้น
ทุกๆ ปี ระหว่างวันขึ้น ๑๒ ค่ำ เดือน ๑๒ ถึงวัน
แรม ๕ ค่ำ เดือน ๑๒ รวม ๙ วัน ๙ คืน โดยใน
ปี ๒๕๕๕ นี้จัดขึ้นระหว่างวันที่ระหว่างวันที่ ๒๕

พฤศจิกายน-๓ ธันวาคม โดยเฉพาะก่อนงาน ๔
วัน หรือวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน เป็นงานวันพระ
ร่วงโรจนฤทธิ์

ส่วนจุดประสงค์ของการจัดงานนั้น พระศรี

พระศรีสุทธีรวิงศ์

สุทธีรวิงศ์ บอกว่า เพื่อให้สาธุชน
ทั้งหลายได้น้อมรำลึกถึงพระคุณ
ของพระอรหันต์ ซึ่งเป็นสมณทูต
๕ รูป คือ พระโสณเถระ พระ
อุตตโรเถระ พระณามิยเถระ พระ
ภูริยเถระ พระมณเฑียรเถระ พร้อม
ด้วยสามเณร อุบาสก อุบาสิกา
ร่วมคณะอีก ๓๔ คน ออกเดิน
ทางจากเมืองปาฏลีบุตร ประเทศ
อินเดีย นำเอาพระพุทธรูปศาสนา
มาประกาศและประดิษฐานยังดิน

แดนสุวรรณภูมิ ซึ่งก็คือ “นครปฐม” ในปัจจุบัน
นั่นเอง

นอกจากนี้ยังเป็นการรำลึกถึงพระมหา
กรุณาธิคุณของพระเจ้าอโศกมหาราช ที่ทรง
ส่งสมณทูตพร้อมคณะ นำพระพุทธศาสนา
มาประดิษฐานยังดินแดนสุวรรณภูมิ และเป็นถว
รำลึกถึงพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ในราชวงศ์
จักรี ที่ได้มีพระราชศรัทธาพำนักบำรุงพระพุทธรูป
ศาสนา บำรุงองค์พระปฐมเจดีย์ตลอดมา